

MASTER EN FORMACIÓ DEL PROFESSORAT

Nom de l'assignatura: DIBUIX I TÈCNIQUES D'EXPRESSIÓ GRÀFICOPLÀSTIQUES

Codi de l'assignatura : 565977

Titulació o ensenyament del qual forma part l'assignatura: Màster de Formació del Professorat de Secundària

Curs acadèmic: 2010-2011

Tipus d'assignatura: obligatòria / complements per a la formació disciplinar en dibuix.

Impartició: JOSÉ MORENO FERNÁNDEZ

Crèdits ECTS: 5

Hores estimades de l'assignatura

- **Hores de treball presencial:** 20
- **Hores de treball tutelat:** 25
- **Hores de treball autònom:** 80

Departament: Dibuix

Coordinador de l'assignatura: José Moreno Fernández

COMPETÈNCIES QUE ES DESENVOLUPEN EN L'ASSIGNATURA

Que l'alumne desenvolupi competències i estratègies generals però fonamentals relacionades amb el camp de la educació artística:

- Competències i estratègies intel·lectuals i professionals: anàlisi, raonament lògic i argumentació racional, avaluació d'evidències, pensament crític, descobriment de relacions, capacitat de síntesis, especulació creativa, transferència de coneixement a situacions noves, resolució de problemes, disseny de possibles actuacions
- Competències i habilitats comunicatives: capacitat per atendre i entendre als altres, capacitat d'explicar, interrogar i respondre, us progressiu cada cop més precís del llenguatge propi de la matèria, progressiu domini del propi discurs
- Competències pel treball en grup: comprensió dels funcionaments grupals, capacitats per gestionar i contribuir a la transformació d'un grup cooperatiu d'aprenentatge
- Competències i estratègies de desenvolupament personal i interpersonal. Aquest objectiu està latent en els anteriors i interactua amb ells. Encara que resulti difícil fer explícits aquests objectius, l'educador necessita desenvolupar unes condicions mínimes de: autoestima i certa seguretat en si mateix (que no significa certesa) i/o en els seus recursos, autoconeixement (potencialitats i dificultats), atenció cap a els altres, capacitat pel treball cooperatiu i solidari, entre d'altres

Sobre els continguts de la matèria:

Els continguts d'aquesta matèria estan concebuts i estructurats, dins del context general del Màster, de tal manera que puguin donar a l'alumnat la possibilitat d'assolir els coneixements suficients com per enfrontar-se amb solvència a la pràctica docent. Això vol dir que s'ha pensat en les necessitats i dificultats que, des d'una perspectiva crítica i un plantejament holístic, un/a futur/a docent tindrà a l'hora d'ensenyar les matèries de Dibuix i de Tècniques d'Expressió. Tant els conceptes com les estratègies d'ensenyament i aprenentatge de les matèries, es treballaran amb la intenció de construir el rol de docent un criteri d'educació artística enfocats a desenvolupar el pensament crític i una pràctica metodològica basada en l'anàlisi i la resolució de problemes, on els contextos artístics en seran marc referencial tant com els continguts curriculars d'aquestes matèries. Tenint com a referència fonamental els continguts curriculars d'aquestes matèries en el seu primer nivell de concreció, s'ha d'estudiar, de manera crítica, el què, el com i el per què ensenyar el dibuix i l'expressió gràficoplastica.

Sobre la dinàmica de classe:

Per tal de construir coneixement a partir de la teoria, és necessari que la dinàmica del grup classe sigui molt activa. Els conceptes es treballaran des de la problematització, és a dir, davant d'un concepte determinat, es planteja sempre una dinàmica de reflexió per tal de provocar el debat. Per aquesta raó, és fonamental presentar una actitud participativa a classe i mostrar inquietuds per aprendre de les diferències i del diàleg. Les activitats a classe sempre seran en grup per tal de desenvolupar la dinàmica de treball col·lectiu en la que el criteri personal s'ha de debatre i negociar amb els companys i companyes del grup abans de fer-ho públic a la resta de la classe.

És necessària l'assistència a classe donat que els coneixements es construeixen dins la pròpia dinàmica de cada sessió.

Sobre les fonts d'informació bàsiques de l'assignatura

Les referències bibliogràfiques que s'inclouen no són lectures obligades en la seva totalitat, però sí que és molt recomanable fer-ho per fer més comprensibles els documents i la bibliografia treballats a classe.

OBJECTIUS D'APRENENTATGE DE L'ASSIGNATURA

Referits a coneixements

- Conèixer les diferents teories que fonamenten la pràctica educativa actual.
- Comprendre les implicacions ideològiques, pedagògiques i didàctiques de les diverses teories educatives i d'educació artística
- Tenir una visió àmplia sobre el dibuix i l'art
- Conèixer aspectes de la docència que facilitin la seva pràctica docent.
- Aprendre a programar.

- Entendre que significa una pràctica educativa basada en la innovació i la recerca, on tingui cabuda un possible perfil o estil educatiu propi.

Referits a habilitats i destreses

- Demostrar capacitat analítica i reflexiva en relació a la realitat educativa i els casos pràctics que es treballin a l'aula.
- Ser capaços d'utilitzar els referents teòrics per tal de construir valoracions crítiques sobre les diferents metodologies didàctiques en l'ensenyament del dibuix.
- Ser capaços de problematitzar la realitat per tal de trobar punts de partida per a la millora educativa.
- Saber incorporar en la pràctica els coneixements adquirits.

Referits a actituds, valors i normes

- Estar implicats en la dinàmica de l'assignatura
- Valorar les aportacions de la perspectiva educativa que es proposa: perspectiva crítica, que té en compte el context sociocultural ampli i la possibilitat transformadora de l'escola.
- Ser reflexius i crítics
- Demostrar capacitat d'autoavaluació així com voluntat de millora
- Tenir una actitud respectuosa i afable vers els companys i el professorat
- Tenir una actitud responsable vers les propostes docents així com els terminis d'entrega.

BLOCS TEMÀTICS DE L'ASSIGNATURA

---

1. Revisió autobiogràfica dels ensenyaments artístics i específicament del dibuix
2. Conceptes sobre l'obra plàstica i dibuix.
3. Metodologies d'ensenyament-aprenentatge del dibuix
4. Estratègies d'ensenyament-aprenentatge. Didàctiques específiques: la metodologia del projecte, la llibreta de treball, el port foli.
5. L'especificitat del dibuix: Creativitat i mètode (artístic versus tècnic).
6. Dinàmiques de classe, el treball en grup, les cròniques. Transversalitat i interdisciplinarietat.
7. L'ambient a l'aula, la preparació del terreny. Relacions personals, continguts extracurriculars.
8. L'avaluació. Definició, tipologies, característiques de l'avaluació en els ensenyaments artístics. Programació.
9. Programació. Contextualització curricular: els diferents nivells de concreció. La UD.
10. Introducció a la pràctica docent del dibuix. Casos pràctics.

Els docents de l'àrea d'Educació Artística (o Cultura Visual i Pedagogies Culturals) compartim alguns principis pedagògics generals que orienten la metodologia docent, que després es fan més específics a cadascuna de les assignatures. Els principis generals són:

- La metodologia de l'assignatura es interactiva. Combina: 1) classes organitzades al voltant d'exposicions teòriques, amb 2) visionat i discussió de materials visuals, així com 3) realització d'exercicis pràctics. En totes les tipologies de sessions el diàleg i el debat entre professorat i alumnat és l'element clau que permet aclarir els conceptes i posar-los en pràctica en casos específics. En relació amb aquest darrer aspecte de posada en pràctica, hi ha un quart tipus de sessions que es dedica només a la tutoria dels treballs finals que ha de realitzar l'alumnat. El petit grup permet fer un treball més adaptat als interessos de cada alumne i alumna, però alhora manté la possibilitat d'establir un diàleg i intercanvi compartits.

- La necessitat de desenvolupar amb els estudiants també competències cooperatives de treball de grup en la formació universitària. És una indicació a la qual apunten nombrosos estudis sobre competències bàsiques per al món acadèmic i professional contemporani. La demanda d'aquestes competències per als futurs professionals en el context de les diverses institucions: artístiques, culturals, socials, etc. és clara. Des de les assignatures de l'àrea intentem fomentar-les i, en conseqüència, s'incorpora com un principi pedagògic fonamental. Per a la modalitat d'avaluació presencial és un requeriment bàsic.

Altres metodologies són peculiars de l'assignatura, relacionades amb la formació d'educadors:

- Reflexió sobre el que succeeix a l'aula: l'experiència de classe com contingut de l'assignatura.
- El pensament en veu alta: dilemes, decisions, impressions del professor o educador.
- Anàlisi de projectes i material educatiu.
- Anàlisi d'experiències docents, casos.

AVALUACIÓ ACREDITATIVA DELS APRENENTATGES DE L'ASSIGNATURA.

La modalitat d'avaluació continua, com el seu nom indica, només és possible amb la participació i continuïtat de l'estudiant. A l'avaluació continuada, l'assistència i participació activa a classe és obligatòria per poder seguir els debats i treballar els exemples que es presentin, a partir dels quals es desenvoluparan les activitats al llarg del curs. Per la qual cosa és necessària l'assistència.

Mitjançant propostes regulars de petits exercicis i de presentacions teòriques es fomenta el desenvolupament d'un procés d'aprenentatge continu, constant i independent. També es formaran grups de treball que compartiran el debat sobre les propostes. A més, el treball es podrà organitzar de tal manera que tot el grup hi contribueixi, i que cada membre del grup abordi un aspecte diferent del cas de treball. Per tant una bona part del volum de feina a fer en horari no presencial consistirà més aviat en preparar lectures, fer recerca d'informació i "traduir-la" a coneixement per el processament propi. Qui no compleixi aquest requisit serà

qualificat com: no presentat.

No s'aplicarà el qualificatiu de no presentat a aquells que justifiquin les absències, demostrin l'aprenentatge dels coneixements bàsics requerits, sempre que les faltes d'assistència no representin un percentatge major del 50 % de les sessions presencials.

Activitats d'Avaluació.

1. (Activitat al llarg de tot el curs). Crònica de la sessió anterior (de dos en dos).
2. Lectures proposades i preparació d'activitats de revisió crítica dels continguts a l'aula.
3. Casos pràctics realitzats en grup.
4. Construcció d'un portfoli (per parelles) amb el continguts teòric del curs.

Criteris d'avaluació generals de la participació a classe i les activitats

- Capacitat de participació i compromís a les classes.
- Nivell d'anàlisi i comprensió crítica dels problemes tractats, així com l'ús dels conceptes teòrics de l'assignatura. Coherència en l'argumentació i la planificació del treball.
- Comprensió i aprofundiment en els textos sobre conceptes tractats i capacitat de reflexió pròpia.
- Capacitat de fer recerca pròpia i aportar material complementari.
- És imprescindible citar la bibliografia i documentació correctament.

Qualificacions finals de las activitats

- El treball és anecdòtic, inconnex, improvisat i no està ben articulat /Li falten elements de configuració/ La temàtica està poc definida /Es parla a partir d'opinions personals sense cap altre argument/ No es fa ús de la informació del curs/ Es copien indiscriminadament els articles llegits o els projectes analitzats/ El treball no compleix els requisits mínims exigibles en un treball universitari (ordenació, coherència en l'estructuració): **Suspens**.
- El treball es limita a reproduir informació de manera ordenada/ S'assenyalen els temes i problemàtiques, però no s'aprofundeix en ella/ No es citen gaires referents ni s'estableixen relacions: **Aprovat**.
- El treball tracta de construir una narrativa argumentada amb diàleg amb les fonts i aportacions del curs/ Es realitza un esforç per a treballar des del marc analític del curs/ S'utilitza la bibliografia bàsica del curs de forma correcta i s'amplia una mica/ Es situen adequadament els contextos i variables a tenir en compte: **Notable**.
- El treball presenta noves evidències i aportacions que suggereixen nous problemes i interrogants/ S'aporten referents bibliogràfics externs als proposats al curs així com nous materials de recerca/ Els temes proposats al curs serveixen com a referència per abordar altres problemes

i relacions que tracta el curs/ Es dialoga amb el context social, econòmic, cultural i polític tot considerant les implicacions i conseqüències ideològiques de les posicions adoptades, i les temàtiques escollides: **Excel·lent**.

Amb caràcter excepcional, l'alumnat es pot acollir a l'opció d'avaluació única (prèvia notificació al professorat -màxim a la quarta setmana d'haver-se iniciat l'assignatura- i després d'haver entregat i signat ambdues parts la fulla-justificant d'avaluació única). Aquesta avaluació consistirà en la mateixa entrega que s'haurà demanat a l'alumnat d'avaluació única i, a més a més, una ressenya de cada un dels textos assenyalats a la bibliografia del programa i que s'hauran treballat a classe. No obstant, donat que el treball escrit que s'avaluarà s'entregarà un cop acabada l'assignatura, només hi haurà una data d'entrega per a tothom que cal respectar, i que serà la mateixa per tothom.

FONTS D'INFORMACIÓ BÀSIQUES DE L'ASSIGNATURA

EFLAND, A.D., FREEDMAN, K., STUHR, P. (2003). *La educación en el arte postmoderno*. Barcelona. Paidós.

EISNER, E. (1995). *Educación de la visión artística*. Ed. Paidós. Barcelona.

GÓMEZ MOLINA, J.J.CABEZAS, L. BORDES, J. (1999). *Estrategias del dibujo en el arte contemporáneo*. Ed. Cátedra . Madrid.

GÓMEZ MOLINA, J.J.CABEZAS, L. BORDES, J. (2000). *Las lecciones de dibujo*. Ed. Cátedra . Madrid.

GÓMEZ MOLINA, J.J.CABEZAS, L. BORDES, J. (2001). *El manual de dibujo: estrategias de su enseñanza en el siglo xx*. Ed. Cátedra . Madrid.

GÓMEZ MOLINA, J.J.CABEZAS, L. COPON, M. (2005). *Los nombres del dibujo*. Ed. Cátedra . Madrid.

HERNANDEZ, F. (1997). *Educación y cultura visual*. Publicaciones MCEP. Sevilla.

NOGUÉ, A. i DESCARGA, J. (2005), *Límits del dibuix. Tretze exercicis de dibuix, "même"*. Publicacions UB. Barcelona.

Rifà Valls, Montserrat / Hernández Hernández, Fernando / Barragán Rodríguez, José M^a. (1998). *Pedagogía de l'art. Identitat de l'artista, context i ensenyament de les arts*. Publicacions i edicions UB.

SANCHO, J. i HERNANDEZ, F. (1993). *Para enseñar no basta con saber la asignatura*. Ed. Paidós. Barcelona.

TORRES SANTOMÉ, J. (1994). *El currículum oculto*. Ediciones Morata. Madrid.

Capítol

MARIN, R. (1991) *Enseñanza de las artes visuales*. p.p. 115-149. Capítol 5 en *vvaa. ¿Qué es la educación artística?*. Ed. Sendai. Barcelona.

Text electrònic

- Currículum batxillerat, Decret 142/2008- DOGC núm. 5183. Dibuix artístic. Dibuix tècnic. Tècniques d'expressió gràficoplastica.
(<http://phobos.xtec.cat/edubib/intranet/index.php?module=P%E0gines&func=display&pageid=22>)
- Departament d'Eduació. Competències per ensenyar. (Format PDF)
http://www.ua.es/centros/educacion/informacion/actosfacultad/Competencies_Departament_Educacio.pdf
- Hernández Hernández , F. Repensar la Educación de las Artes Visuales desde los estudios de Cultura Visual.
<http://www.ub.edu/boletineducart/boletineducart/info/model.htm>
- GUADARRAMA GONZÁLEZ, Pablo. *Critica del paradigma posmodernista en su impacto educativo y comunicativo*.
<http://www.uca.edu.sv/facultad/chn/c1170/Critica-al-posmodernismo-en-su-impacto-educativo-y-comunic.pdf>
- Marquès Graells, Pere. 2002 (última revisió: 27/08/05). *Buenas practicas docentes. Departamento de Pedagogía Aplicada, Facultad de Educación, UAB*.
<http://peremarques.pangea.org/bpracti.htm>
- Marquès Graells, Pere. 2001 (última revisió: 27/10/09). *Departamento de Pedagogía Aplicada, Facultad de Educación, UAB*.
<http://peremarques.pangea.org/actodid.htm>
- Planella, Montse. *Batxillerat d'arts. Materials i recursos*. (www.xtec.cat/~mplanel4/)
- Perrenoud, Philippe. Aprender en la escuela a través de proyectos. Facultad de Psicología y de Ciencias de la Educación Universidad de Ginebra 2000
(http://www.unige.ch/fapse/SSE/teachers/perrenoud/php_main/php_2000/2000_26.html)
Versió paper: *Revista de Tecnología Educativa* (Santiago - Chile), XIV, n° 3, 2000, pp. 311-321. Version française : Perrenoud, Ph. (1999) *Apprendre à l'école à travers des projets : pourquoi ? comment ?*, Université de Genève, Faculté de psychologie et des sciences de l'éducation.
- TRILLA BERNET, J I AYUSTE GONZÁLEZ, ANA. *Pedagogías de la modernidad y discursos postmodernos sobre la educación*. *Revista de Educación*, núm. 336 (2005), pp. 219-248. http://www.revistaeducacion.mec.es/re336/re336_13.pdf